

մաց լողալ . ասանկով իրենց բերնէն ներս մտած ջուրը ցնցուղներէն դուրս կուտան , և միանգամայն շունչ կառնեն : Չափը էն քիչ տարի մը կաթ կըծըծէ . ան միջոցին մօրը իր ձագին վրայ ցրցուցած սէրն ու խնամքը խելքէ վեր բան է , անանկ որ լողալու ատեն և ոչ մէկ վայրկեան մը աչքին առջեւէն կըհեռացնէ . երբոր կընայի որ անիկայ լողալու դժուարութիւն կըբաշէ , կըսկըսի ինքը առջեւէն երթալ որ ձագը սիրտ առնէ ու ետեւէն գայ . իսկ երբոր վրան յոգնելու նշան կըտեսնէ , մէկէն զինքը ուսին վրայ կըշալկէ կամ թւին տակը կառնէ , ու կըսկսի հանդարտ հանդարտ լողալ : Երբոր թշնամի մը ձագին վրայ յարձըկի , մայրը ամէն վտանգի կըյաղթէ , ու կարծես թէ առած վէրքերուն ցաւը չըզգար . ինչուանիցէն անքն ալ կուտայ որ ձագը թշնամւոյն ձեռքը չիյնայ :

Կէտին որչափ ապրիլը յայտնի չէ . բայց կերենայ թէ մեծ տեսակները հարիւրաւոր տարիներ կապրէին՝ թէ որ մարդիկ ասոնք չորսային , և սղոցածուկները՝ , գլխիկները՝ և կատաղի շանաձուկները՝ ասոնք չըսպաննէին , ինչպէս որ աս ձկները ստորագրելու ատեն յիշեցինք : Կէտը ուրիշ թշնամի մըն ալ ունի որ թէպէտ չնչին բան մըն է , բայց զանիկայ սաստիկ կընեղէ ու կըտանջէ . ասիկայ պզտի ճախ մըն է որ կէտի ոջիլ կըսուի . և այնպէս ուժով կըկպչի անոր մորթին վրայ որ հանելու համար աւելի կաշին կըքերթուի՝ քան թէ ճախն կեղէ , և ուր տեղն որ աւելի զգայուն և ապահով է՝ հոն կերթայ կըփակչի : Ուրիշ ճախներ ալ կան որ շատը մէկտեղ կերթան կէտին լեզուին վրայ կըժողվուին , ու կըսկսին խաճնել ծակծրկել , և ըսող կայ թէ կըծելով կըծելով ինչուան կուտեն կըլմընցնեն ալ լեզուն . բայց իրենք

ալ անոր կունըկին վրայ կպած ատեննին՝ ծովու թռչուններէն կըջարդուին :

Կէտը հին ատենէն ի վեր ծանօթ ու անուանի է . և մարդիկ միջերկրական ծովին մէջ միայն պզտի տեսակը տեսնելով՝ զարմացեր էին անոր մեծութեանը վրայ . կըսեն թէ Պեղոպոնեսացիք և ուրիշ կղզիներուն բընակիչները հին ատեն կորսան եղեր աս կենդանին . բայց հիւսիսային կողմի ազգերը կերենայ որ անկէ շատ առաջ ալ սկսեր են ասոր որսը , թէպէտև որոշ ատենը չգիտցուիր : Եւ պատմեն թէ իններորդ դարուն մէջ՝ նաւորդին մէկը կէտ որսալու համար ինչուան հիւսիսային հրուանդանը գացեր է , և երկու օրուան մէջ 60 հատ կէտ սպաններ է : Ի՞նչ քանի ազգեր , ինչպէս՝ Եւրոպէականք և Իսլանտացիք ասոր միսը կուտեն , եղն ալ վառելու կըգործածեն :

## ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԽՈՍԱՆԿՈՒԹԻՒՆ ԱՊԱՅՈՒՄԻՒՆՆԵՐ ԿՐԱՅ :

ԽՆՁ իրաւունք է որ մարդիկ սեպհական ստացուածք ունենան , կամ թէ իրենց ունեցածը ուրիշին չկարենայ ըլլալ :

— Եպհական ստացուածքի տէր ըլլալը այնպիսի իրաւունք մըն է որ բընութիւնը , մանաւանդ թէ բնութիւն տէրը տուած է մարդուս . անոր համար մէկ ժողովուրդ մը կամ ընկերութիւն մը որչափ ալ անկիրթ ու վայրենի ըլլայ՝ աս իրաւունքը ունի : Այլեւնի մարդուն սեպհական ստացուածք են իրեն նետն ու աղեղը , իրեն բնակարանն ու հագուստը . ասոնց մէջ իր աշխատանքը ըլլալով , անով աս ստացուածքը գնածի պէս է . և երբոր ասոնցմէ մէկը ուրիշին

1 Թեոփէի պաւլոս :

3 Բեփէի պաւլոս :

2 Եփեսոսի պաւլոս :



տայ՝ ըսել է թէ իրեն իրաւունքը անոր կանցընէ : Ի՛նչեւի հեռուն երթանք . Իստուծոյ մեղի տուած կարողութիւնները՝ խելքը միտքը՝ մեր սեպհական ստացուածքն են , ուստի ամէն մարդ ալ տէր է՝ գէթ իր անձին :

— Իայց երկիրս ինչո՞ւ համար բնակիչներէն մէկքանիին միայն ստացուածքը պիտի ըլլայ : Ի՛նչ լաւ չէր որ կամ ամէն մարդ հաւասար բաժին ունենար , կամ մէկ մարդ մըն ալ սեպհական երկիր չունենար . ան աւտեն հաւանական է թէ աղքատը հարուստին չէր նախանձէր , հարուստն ալ աղքատը չէր չարչըրկէր , և շատ կռիւներ ու խռովութիւններ աշխարհքիս երեսէն կրպակսէին :

— Իսոր տարակոյս չկայ որ երկիրս ամէն ժամանակ ու ամէն տեղ նոյն կերպով ու նոյն պատճառով չէ բաժնուած . տեղ մը ժողովրդեան հաւանութեամբը բաժնուած է , տեղ մը բռնութեամբ , ուրիշ տեղ ալ ոչ հաւանութեամբ և ոչ բռնութեամբ , հապա ամէն մարդ իր բանեցուցած երկրին տէր եղած է . և աս ետքի կերպը աւելի սովորական ու իրաւացի ալ է : Եւ ասն զի երբոր ամէն մարդ նոյն ատենի մէջ հովուութիւն կամ որ սորդութիւն ետեւ երկրագործութեան ձեռք չէ զարկած՝ բնական է որ երկրագործութեան ձեռք զարնողը առանց ուրիշի զրկանք մը ընելու աս կաման կտոր երկիրը բանեցուցեր ու անոր տէրը եղեր է : Եւստի պէտք չէ ըսել թէ երկիրս ամէն մարդու հաւասար ստացուածք է , հապա թէ երկիրս և ոչ մէկ մարդու մը սեպհական ստացուածք է : Իսանկ ըլլալով կաման է որ ամենեւին մէկ մարդ մըն ալ երկրի մը տէր պէտք չէ ըլլայ , կամ ան է որ մասնաւոր տէրերու մէջ բաժնուած ըլլայ . առաջինը ամէնուն փաստակար է , իսկ երկրորդը ամէնուն օգտակար : Երբոր մէկ երկիր մը տէր չունենայ , ո՞վ կերթայ անիկայ սիրով կը բանեցընէ .

երբոր դուն ցանես , ու չգիտնաս թէ պտուղը ո՞վ պիտի քաղէ , միթէ ձեռքդ առաջ կերթայ աշխատելու : Իայց երկիրը քանի մը հողոյ սեպհական ստացուածք եղածին պէս՝ ամէն բան կրփոխուի . բերքերը կը շատնան , ու երկիրը կը շնայ . աշխատանքը շատ մարդու վրայ կը բաժնուի , ու մեծ գործունէութիւն կը մտնէ ամէնուն մէջ . որը գետնին բերքը կը բաղէ , որը կառնէ ան բերքը քանի կը բերէ , որն ալ զանազան գործարաններու մէջ կը կոկէ , ու նոր նոր գործուածքներ կը հանէ . անոնք ծախելով ու տեղը ուրիշ բան առնելով , վաճառականութիւն ալ կը ծաղկի : Իսով կիմացուի որ երկրի տէր ըլլալէն առաջ կուգայ բազմամարդութիւն , առատութիւն , հանգստութիւն ու ամէն տեսակ դիւրութիւն :

— Իսոր նայինքնէ՝ միայն երկիրը սեպհական ստացուածք պիտի չսեպուի մարդուս , հապա նաև որ և իցէ իրեն ունեցած բանը կամ կարողութիւնը :

— Տարակոյս չկայ . մանաւանդ թէ երկրէն ալ աւելի սեպհական ստացուածք է ամէն մարդուն իր աշխատանքն ու ճարտարութիւնը . անանկ որ մէկուն աշխատանքը փափայլեւ կամ աշխատանքին պտուղը կտրելը անոր հացը կտրել է . և ասկէ մեծ գողութիւն ու աւազակութիւն չկընար ըլլալ : Ի՛նչ խօսքով , երբոր ամէն մարդ իրեն համար սեպհական ստացուածք ունի , երկիր է եղեր՝ ուրիշ բան է եղեր , պէտք է որ հանգըստութեամբ տիրէ անոր , և ուրիշը չխառնուի իրեն ունեցածին . ամէն մարդ պէտք է որ թէ իր աշխատանքէն և թէ ուրիշի առատաձեռնութենէն ձեռք ձգած ստացուածին բացարձակ տէրն ըլլայ , և օրէ օր աւելցընէ՝ իր օգտին և ուրիշներու շահուն համար :

— Եւրեմն որչափ անիրաւութիւն պիտի ըլլայ հարուստներէն ոմանց ըրածն որ խեղճ աղքատները չարաչար կաշխատցընեն , աշխատանքներուն վարձ-



քը կրկտրեն , կուշացընեն , կըչար-  
չըրկեն :

— Շատ մեծ ու քստմենքի անիրաւու-  
թիւն է՝ Մտուծոյ ատելի , և մարդ-  
կանց զգուշելի : Եւ յայնպէս ալ մեծ անի-  
րաւութիւն է աղքատներէն ոմանց  
ըրածը որ հարուստին բանը գողնալը  
օրինաւոր կրսեպեն . վասն զի երկու-  
քին ըրածն ալ սեպհական ստացուած-  
քի իրաւանցը դէմ է :

— Եւ աղաքագէտները ինչ ճար կամ  
դարման կը գտնեն այսպիսի անիրա-  
ւութեանց դէմ :

— Շատին կարծիքը աս է թէ հա-  
րուստներուն արդարութեան պարտ-  
քերը պէտք է յիշեցընել , աղքատ-  
ներուն ալ տգիտութիւնը և անկըր-  
թութիւնը փարատել : Եւ ծերուն  
կամ հարուստներուն հասկըցընելու  
է թէ բնական և աստուածային օրէն-  
քը՝ որ կըցուցընէ թէ ամէն մարդ իր  
ստացուածքին օրինաւոր տէրն է՝  
միայն աղքատները պիտի չպահեն ,  
հապա իրենք ալ . մանաւանդ թէ ի-  
րենք աւելի պիտի պահեն որ աղքատ-  
ներուն բարի օրինակ ըլլան . ապա թէ  
ոչ , աղքատին սիրտը արդէն կոտրած  
ըլլալով , երբոր կրտեսնէ թէ միայն  
իր ըրածները անիրաւութիւն կրսե-  
պուին , միտքը կը դնէ թէ բարի վարք  
ըսածդ՝ արդարութիւն ըսածդ խօսք  
մըն է . միտքը կը դնէ թէ աշխարհ-  
քիս մէջ բանն ան է որ մարդ ինչ  
գիտէ ընէ , ինչ ճամբով որ կրնայ՝ իր  
շահը ձեռք ձգէ , և միանգամայն օ-  
րինաց ձեռքէն ազատի վարպետութիւն  
կամ բռնութեամբ : Եւ լսէ անիրաւ  
մեծատուններէ ան բնութեան դէմ  
առակ եղած խօսքը որ կրսեն . « Եւ  
խարհս դըմակ , ես մին դանակ » . ու  
ձեռքէն գայ նէ՝ կառնէ դանակը հա-  
րուստներուն ետեւէն կիյնայ : Իսկ  
այսպիսի աղքատներուն ալ իրաւանց  
ու արդարութեան դէմ մտածմունք-  
ներուն ուրիշ ճար չկայ կրսեն քա-  
ղաքագէտները , բայց եթէ իրենց  
տգիտութիւնը և անկըթութիւնը փա-  
րատել . մտքերնին գիտութեամբ և

աղէկ դաստիարակութեամբ լուսա-  
ւորել , պարտքերնին իրենց աղէկ մը  
հասկըցընել ու նաև սիրելի ընել : Եւ  
տգիտութեան ու անկըթութեան միաս-  
նեւրը հասկընալու համար՝ հարկ չէ  
որ ամէն անգամ աչքերնիս մեր ա-  
րեւելոց վրայ դարձընենք : Եւրո-  
պային մէջ ալ՝ որ քաղաքականութե  
ու բարեկարգութեան և արդարու-  
թեան օրինակ կրսեպուի աշխարհքիս ու-  
րիշ մասերուն , դեռ այնպիսի սոսկալի  
տգիտութիւն ու անկըթութիւն կրտես-  
նուի աղքատ ժողովրդոց մէջ որ չգիտ-  
ցողին հաւտալիքը չգար : Փարիզ քա-  
ղաքին մէջ , որ հիմակուան ատենս բո-  
լոր աշխարհքիս առջեւ քաղաքակա-  
նութե օրինակ սեպուած է , ինչ խեղ-  
ճութիւններ կան՝ տգիտութե ու անկըթ-  
ութեան պատճառաւ : Եւ տեղացի  
իմաստուն քաղաքագէտին մէկը՝ ա-  
սանկ կըստորագրէ . « Փարիզու խիստ  
,, աղքատ թաղերուն մէջ խել մը  
,, տնուորներ կան որ իրենց բոլոր  
,, կեանքին մէջ բարի վարուց վրայ  
,, կարծես թէ բան մըն ալ չեն լսած .  
,, նիւթական կեանք մը կանցընեն՝ ա-  
,, մենայն թշուառութեամբ : Եւ մանք  
,, կաշխատին , առած ստակնին գինիի  
,, կուտան , ու նորէն կը դառնան կաշ-  
,, խատին որ հաց գտնեն . ասոնք  
,, խիստ շէնքոյներն են . ուրիշներ  
,, կան որ ժամանակնին կէս մը գո-  
,, ղութեամբ՝ կէս մըն ալ կերուխու-  
,, մով կանցընեն . իրենց բնակարանը  
,, կամ բոյնը գինեւորաններն են , ուս-  
,, կից որչափ կարելի է քիչ կեղծեն  
,, դուրս : Եւ նոյնական պարտք ինչ ը-  
,, սել է՝ չեն գիտեր , թէ պէտ և շատ  
,, տղոց տէր են . ան խեղճ տղաքն ալ  
,, կոպիտ ու անշնորհք խօսքերէն զատ  
,, բան չեն լսեր . յիշոցք լսելն ու ծեծ  
,, ուտելը՝ թէ իրենց և թէ մայրեր-  
,, նուն սովորական գործողութիւնն  
,, է : Եւրիկ մարդիկ անգաղար իրա-  
,, բու հետ կուրտելու՝ ծեծկուելու  
,, ետեւէ են . անանկ կը ճանկեն , առ-  
,,



